

A portrait of Lenneke Alink, a woman with short blonde hair, wearing a blue top, looking directly at the camera. The background is a wooden wall with a dark metal grid structure.

Hoogleraar Lenneke Alink: Zie kindermishandeling niet zwart-wit

Kindermishandeling is de kern van het werk van hoogleraar Lenneke Alink, tevens wetenschappelijk directeur van het instituut Pedagogische Wetenschappen aan Universiteit Leiden. “Het aanpakken van mishandeling verdient topprioriteit, laat daar geen misverstand over bestaan.” Maar het onderwerp verlangt wel een genuanceerde benadering. “We moeten veel beter proberen te begrijpen hoe de mechanismen hierachter werken in de opvoeding. Welke processen spelen er bij ouders die maken dat het hen niet lukt om niet te slaan en te schreeuwen? En hoe kunnen we daar dan in de hulpverlening nog beter bij aansluiten?”

Jan de Graaf

Lenneke Alink begon haar wetenschappelijke carrière als psycholoog. “Ik ben opgeleid in de ontwikkelingspsychologie. Bijzonder waren vervolgens mijn ervaringen als vrijwilliger in een Filipijns kindertehuis. Heel heftig, vooral om te zien wat het opgroeien zonder stabiele basis met kinderen doet. Bij terugkomst begon ik mijn promotieonderzoek. Het betrof een onderzoek aan de Leidse universiteit naar de ontwikkeling van agressie en probleemgedrag bij kinderen en de rol van opvoeding daarbij. Daarna heb ik bijna twee jaar gewerkt aan de Universiteit van Minnesota. Daar ben ik me ook gaan verdiepen in de meer extreme vormen van opvoedingsproblemen. Dit is vervolgens mijn werkterrein geworden.”

Brede insteek

Een focus op alleen kindermishandeling vindt Alink te eng. “Het is vaak lastig om de grens te trekken tussen mishandeling en andere problematische opvoedsituaties. Daarom kiest mijn onderzoeksteam voor een bredere insteek. Mijn

‘Investeer in tools om beter te signaleren en te behandelen’

blijkt inderdaad dat gestreste ouders op zich normaal kindgedrag sneller interpreteren als stout of negatief en dat dit weer gerelateerd is aan hardhandig opvoeden. De heftige reactie van ouders sluit dan niet aan op de belevingswereld van hun kind.” Ook in andere studies staat stressregulatie centraal. “We vonden bijvoorbeeld in een meta-analyse – een samenvoeging van al het onderzoek over een bepaald onderwerp – dat ouders die aan kindermishandeling doen hogere fysiologische niveaus van stress hebben.” Een vervolgstudie in gezinsklinieken bevatte echter ook aanwijzingen voor juist lagere stressreacties. “Het zou kunnen zijn dat vooral verwaarlozing deels te verklaren is door het ontbreken van zo’n stressprikkel. Dat is nog een hypothese, maar we willen dat graag verder uitzoeken.”

Witte vlekken

Zorgelijk vindt ze de veelheid aan witte vlekken over dit onderwerp. “De afgelopen tien jaar heb ik in allerlei commissies plaatsgenomen, waaronder de Taskforce Kindermishandeling. Telkens weer worstelen we met de vraag wat nu de ingangen zijn om kindermishandeling te stoppen. Niemand heeft het complete antwoord daarop. We hebben gewoon te weinig wetenschappelijke kennis om te weten wat de juiste tools zijn om het beter te doen. Of het

nu gaat om signaleren of behandelen.” Daarom vormt vooral de vraag hoe het te verklaren is en wat je kunt doen de rode draad in de onderzoeken van haar team. “Een deel van de antwoorden proberen we te vinden in vrij strakke, experimentele studies in het lab. Maar we doen ook onderzoek in en met de praktijk, bijvoorbeeld onder moeders die in de vrouwenopvang zitten met traumaklachten als gevolg van huiselijk geweld. Samen met professionals onderzoeken we hoe we hen en hun kinderen het beste kunnen ondersteunen.”

Hobbels

De afgelopen jaren zijn diverse lichtpuntjes uit de onderzoeksinspanningen naar voren gekomen. Zo kan behandeling gericht op de ouder-kindrelatie resultaat hebben. “Het gaat dan om ouders waar ernstige kindermishandeling speelt. Alleen wijst onderzoek ook uit dat bepaalde behandelingen niet voor iedereen even effectief zijn. Het lijkt erop dat ouders die zelf kindermishandeling hebben meegemaakt minder baat bij hebben bij ouder-kindbehandeling. Voor die ouders, best een grote groep, is wellicht een andere of aanvullende behandeling nodig. Het is dus heel erg de vraag van wat moet je doen voor wie? Aan die kennisleemten proberen we met ons onderzoek een steentje bij te dragen, als het even kan met een link naar de praktijk.”

Meer doen

Het zou Alink een lief ding zijn indien er meer budget beschikbaar komt voor onderzoek naar helpende interventies. “Natuurlijk, iedereen wil een stukje van de taart. Oftewel geld is natuurlijk altijd beperkt. Maar ik denk echt dat we meer kunnen bereiken door substantieel meer in preventieonderzoek te investeren. Dit soort studies kosten nou eenmaal tijd en geld. En één studie is maar een heel klein stukje van de puz- >

werk omvat gezinnen waarin problemen zijn, waar het heel moeilijk gaat, waar kinderen niet voldoende ondersteund worden in hun ontwikkeling. Dat doen we op allerlei niveaus. We kijken bijvoorbeeld naar wat stress doet in opvoeden, een risicofactor waar we ons allemaal van bewust zijn. Als je stress ervaart dan reageer je gewoon kribbiger. In ons onderzoek willen we achterhalen wat er gebeurt in het brein als je gestrest bent in de opvoeding. Wat maakt dat het voor sommige ouders dan echt misgaat? Met onze bevindingen hopen we deze ouders hier beter bij te kunnen helpen.”

Meerwaarde voor de praktijk

De afgelopen jaren heeft het onderzoek van haar team al flink wat bevindingen opgeleverd. “Een mooi voorbeeld van een labstudie betreft het interpreteren van kindsignalen. Daaruit

zel. Daar komt bij dat je de deelnemers aan de studies op dit gebied niet zomaar van de straat plukt. Je moet eerst veel investeren in het winnen van vertrouwen zodat ouders goed begrijpen wat het inhoudt en wat het kan opleveren. Dus meer aandacht kan geen kwaad zou ik zeggen. Te meer daar de effecten van kindermishandeling op allerlei gebieden zeer ernstig zijn. Je kunt je voorstellen dat een relatie met een ouder die mishandelt en verwaarloost als heel onveilig wordt ervaren. Je weet immers niet wanneer je ouder weer uit de slof zal schieten of wanneer je de juiste zorg krijgt. Dit heeft een enorme impact op hoe mishandelde kinderen de wereld zien. Want als je al niet kunt vertrouwen op je belangrijkste verzorger, dan leer je in feite dat dit ook voor anderen om je heen geldt. Dus bouw je geen zelfvertrouwen op."

Dit uit zich in ontwikkelingsproblemen die een heel leven kunnen beïnvloeden. "Neem alleen al de psychologische gevolgen. Kindermishandeling betekent namelijk vaak chronische stress. Dit heeft gevolgen voor de ontwikkeling van het brein. Dit kan tot uiting komen in allerlei emotionele en gedragsproblemen."

Investeer!

Een en ander impliceert dat vroeg signaleren en behandelen – naast leed – veel zorgkosten kan besparen. Klopt dit? "Absoluut. Op het punt van de kosten van kindermishandeling lopen de schattingen uiteen. Maar duidelijk is wel dat de kosten gigantisch zijn! En zeker als je kijkt naar de gevolgen later in het leven van een kind die dit overkomt. Ook als het gaat om intergenerationale overdracht. Ouders met mishandeling in hun bagage hebben toch wel een grotere kans om het weer door te geven, ook al doen lang niet alle ouders dat. Maar niet alleen dat.

Lenneke Alink:
"De term kindermishandeling is misschien niet zo gelukkig"

Ook andere gevolgen brengen maatschappelijke kosten met zich mee. Zo vergroot mishandeling de kans op het ontwikkelen van agressief en crimineel gedrag, wat natuurlijk ook weer de nodige gevolgen heeft voor de slachtoffers daarvan. Op allerlei gebieden kun je door vroeg in te grijpen echt aanzienlijk kosten besparen. Dus de kunst is vooral om vroeg te signaleren en de juiste hulp te bieden. Denk aan gezinnen waar het misschien nog niet heel erg uit de hand loopt. Punt is wel dat het gewoon lastig is om goed te signaleren. Je hebt echt expertise nodig van iemand die snapt hoe het werkt in een gezin, die kennis heeft van welke aspecten wel en geen rol spelen en wat er moet gebeuren. Blijf daarom vooral investeren in écht goede professionals."

'Leg niet direct de schuld van de uit de hand gelopen situatie bij de ouders'

Heb oog voor de mens

Alink hoopt dat het onderzoek in de toekomst in ieder geval inzicht oplevert

om meer gepersonaliseerd hulp te verlenen. "Ieder mens en gezin is immers anders. Dan heeft het meerwaarde indien je weet in welke situatie een aanpak meer of minder effectief is. Daar komt bij dat voor effectieve hulp de term kindermishandeling misschien niet zo gelukkig is. Vanuit de opvoedingskant zie je bij ouders die dit stempel hebben gekregen vaak een enorme machteloosheid. Dit kan het hulpaanbod in de weg staan. Vaak is het ook niet zo zwart-wit en spelen er allerlei processen bij ouders die maken dat het ouders niet lukt. Hun gedrag kan en mag niet, laat daar geen misverstand over bestaan, maar laten we wel beseffen dat een en ander vaak voortkomt uit onmacht. En in veel gevallen helaas uit negatieve persoonlijke kindervaringen. Ik wil ervoor pleiten dat er vanuit de hulpverlening oog is voor de problemen waar deze ouders mee worstelen. Dit kan bijdragen aan het herstel van een gezinssituatie, daar ben ik van overtuigd. Dat is een andere insteek dan wanneer je direct de schuld van de uit de hand gelopen situatie bij de ouder legt."

Synergie

Afsluitend benadrukt Alink nogmaals het fijn te vinden dat veel van het onderzoek plaatsvindt in nauwe samenwerking met de praktijk. "Dus met professionals die met de voeten in de klei staan en wetenschappers die zorg dragen voor hoge kwaliteit van het onderzoek. Daar steken we wederzijds veel van op. Eigenlijk zou dit veel vaker moet gebeuren. In veel wetenschappelijke studies zie ik een vrij groot gat met wat er de praktijk gebeurt. Tegelijkertijd worden in de praktijk lang niet alle mogelijkheden voor gedegen onderzoek benut. Jammer want uit onze ervaringen blijkt dat je samen verder komt. Juist die synergie, waarbij je het allerbeste van beide kanten meeneemt, vind ik zo waardevol." ●